

bB

KORT GEDING DAGVAARDING

Heden, de dinsdag acht maart tweeduizendzestien,

ten verzoeken van

1. de vereniging **NEDERLANDSE VERENIGING VAN STRAFRECHTADVOCATEN**, gevestigd te Den Haag en kantoorhoudende te Goirle;
2. de vereniging **NEDERLANDSE VERENIGING VAN JONGE STRAFRECHTADVOCATEN**, gevestigd te Amsterdam en kantoorhoudende te Tilburg;
3. de heer **GERARDUS JOHANNES VAN OOSTEN**, wonende te () aan de , en
4. de heer **THOMAS FELIX**, wonende te wonende te () aan de ;

allen te dezer zake domicilie kiezende te (1077 AR) Amsterdam aan de Apollolaan 151 ten kantore van haar advocaat Mr Chr.A. Alberdingk Thijm, die te dezen als behandelend advocaat optreden;

GEDAGVAARD IN KORT GEDING:

1. de **STAAT DER NEDERLANDEN (Ministerie van Veiligheid en Justitie)**, zetelende te (2511 DP) Den Haag aan de Turfmarkt 147, mijn exploit doende aan het parket van de procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, (2511 EK) aan de Korte Voorhout 8 ("**de Staat**");

aldaar aan dat laatstgenoemde adres afschrift dezes - zonder na te melden productie(s):

gelaten aan:

achtergelaten in een gesloten envelop waarop de door de wet voorgeschreven gegevens zijn vermeld, omdat ik daar niemand aantrof aan wie ik rechtsgeldig een afschrift kon laten.

bB

2. de **RAAD VOOR RECHTSBIJSTAND**, gevestigd te Utrecht, kantoorhoudende aan de Croeselaan 15, gebouw Hojel 2 te (3521 BJ) Utrecht;

aldaar aan dat adres mijn exploit doende, sprekende met en afschrift dezes - zonder na te melden productie(s):

- gelaten aan:

- achtergelaten in een gesloten envelop waarop de door de wet voorgeschreven gegevens zijn vermeld, omdat ik daar niemand aantrof aan wie ik rechtsgeldig een afschrift kon laten.

OM:

op donderdag zeventien maart tweeduizendzestien (17-03-2016), des voormiddags om 09.30 uur, in persoon of vertegenwoordigd door een advocaat te verschijnen ter terechtzitting van de Voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag, sector civiel, welke zitting alsdan aldaar zal worden gehouden in één der zalen van het Paleis van Justitie aan de Prins Clauslaan 60, 2595 AJ te 'Den Haag;

MET AANZEGGING, DAT:

- indien een gedaagde niet in persoon en evenmin vertegenwoordigd door een advocaat op de terechtzitting verschijnt en de voorgeschreven termijnen en formaliteiten in acht zijn genomen, de rechter verstek tegen die gedaagde zal verlenen en de hierna omschreven vordering zal toewijzen, tenzij deze hem onrechtmatig of ongegrond voorkomt;
- indien ten minste één van de gedaagden in persoon of bij advocaat ter terechtzitting is verschenen, tussen alle partijen één vonnis zal worden gewezen, dat als een vonnis op tegenspraak wordt beschouwd;
- bij verschijning in het geding van ieder van de gedaagden een griffierecht zal worden geheven, te voldoen binnen vier weken te rekenen vanaf het tijdstip van verschijning;
- de hoogte van de griffierechten is vermeld in de meest recente bijlage behorend bij de Wet griffierechten burgerlijke zaken, die onder meer is te vinden op (de webpagina van) de website: www.kbvg.nl/griffierechtentabel;
- van een persoon die onvermogen is, een bij of krachtens de wet vastgesteld griffierecht voor onvermogenen wordt geheven, indien hij op het tijdstip waarop het griffierecht wordt geheven heeft overgelegd:

bB

- een afschrift van het besluit tot toevoeging, bedoeld in artikel 29 van de Wet op de rechtsbijstand, of indien dit niet mogelijk is ten gevolge van omstandigheden die redelijkerwijs niet aan hem zijn toe te rekenen, een afschrift van de aanvraag, bedoeld in artikel 24, tweede lid, van de Wet op de rechtsbijstand, dan wel
- een verklaring van het bestuur van de raad voor rechtsbijstand, bedoeld in artikel 7, derde lid, onderdeel e, van de Wet op de rechtsbijstand waaruit blijkt dat zijn inkomen niet meer bedraagt dan de inkomens bedoeld in de algemene maatregel van bestuur krachtens artikel 35, tweede lid, van die wet;
- van gedaagden die bij dezelfde advocaat verschijnen en gelijklopende conclusies nemen of gelijklopend verweer voeren, op basis van artikel 15 van de Wet griffierechten burgerlijke zaken slechts eenmaal een gezamenlijk griffierecht wordt gegeven;

TENEINDE:

te antwoorden op de navolgende vorderingen van eisers:

INLEIDING

1. Deze zaak betreft onrechtmatig handelen door de Staat en/of de Raad voor Rechtsbijstand jegens eisers door per 1 maart 2016 het zogenoemde recht op verhoorbijstand niet te hebben geëffectueerd, zulks in strijd met het arrest van de Hoge Raad van 22 december 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3608) (het “Arrest HR”). In het Arrest HR heeft de Hoge Raad, kort gezegd, bepaald dat een aangehouden verdachte tijdens het politieverhoor recht heeft op bijstand door een raadsman -- het recht op verhoorbijstand -- en dat dit recht uiterlijk 1 maart 2016 daadwerkelijk geëffectueerd moet zijn.
2. Met deze uitspraak is de Hoge Raad nadrukkelijk “om” gegaan en heeft afstand genomen van zijn eerdere jurisprudentie, in het bijzonder zijn arrest van 1 april 2014 (ECLI:NL:HR:2014:770). De Hoge Raad baseert zich in zijn uitspraak onder meer op jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (“EHRM”), gebaseerd op het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (“EVRM”).
3. Ook verwijst de Hoge Raad naar de Europese Richtlijn 2013/48/EU (de “Richtlijn”), welke Richtlijn uiterlijk op 27 november 2016 in de Nederlandse wetgeving moet zijn omgezet. Ter implementatie van deze Richtlijn is een wetsvoorstel en een (concept) besluit met regels over de inrichting van het politieverhoor in behandeling bij de Tweede Kamer.
4. Met zijn Arrest HR heeft de Hoge Raad echter in het belang van de rechtszekerheid nadrukkelijk willen vooruitlopen op de omzetting van de Richtlijn in nationaal recht.
5. Ter uitvoering van het Arrest HR en vooruitlopend op de invoering van de implementatiewetgeving heeft het College van Procureurs-Generaal een leidraad opgesteld hoe met ingang van 1 maart 2016 uitvoering moet worden gegeven aan het

bB

recht op verhoorbijstand (de “Leidraad OM”). Daarnaast is door de Raad voor Rechtsbijstand op verzoek van de Minister van Veiligheid en Justitie (de “Minister”) een beleidsregel vastgesteld voor de financiering van de verhoorbijstand (de “Beleidsregel”).

6. De Leidraad OM bevat vergaande beperkingen met betrekking tot de rol van de raadsman bij politieverhoor, zoals deze onder meer wordt voorgeschreven door de Richtlijn. Op grond van de regels in de Leidraad OM bestaat er geen of onvoldoende mogelijkheid voor de raadsman om tijdens het verhoor daadwerkelijk rechtsbijstand te verlenen.
7. De Beleidsregel behelst een forfaitaire vergoedingsregeling voor de financiering van de verhoorbijstand, die neerkomt op een vergoeding van anderhalve punt in reguliere zaken en drie punten in zware zaken (waarbij één punt staat voor een bedrag van EUR 105,61). Dit ongeacht het aantal verhoren of de duur ervan. De Minister en Raad voor Rechtsbijstand hebben hiermee een regeling gecreëerd in de wetenschap dat de vergoeding verre van representatief is voor het daadwerkelijke aantal uren dat een advocaat aan verhoorbijstand zal besteden.
8. Dit betekent dat vanaf 1 maart 2016 op basis van de Leidraad OM en Beleidsregel geen reële en effectieve rechtsbijstand kan worden verleend aan verdachten tijdens het politieverhoor, zoals bedoeld in het Arrest HR. Geconstateerd moet worden dat de Staat geen (tijds) uitvoering heeft willen geven aan de nadrukkelijke instructie van de Hoge Raad en daarmee tevens in strijd handelt met de jurisprudentie van het EHRM en de Richtlijn waarop het Arrest HR preludeert.
9. Inzet van de procedure is, kort gezegd, de onrechtmatige Leidraad OM en Beleidsregel (deels) buiten werking te doen stellen en de Staat en/of de Raad voor Rechtsbijstand alsnog zodanige beleidsmatige, organisatorische en financiële maatregelen te doen nemen dat het recht op verhoorbijstand zo spoedig mogelijk wordt geëffectueerd, een en ander in het licht van het bepaalde in het Arrest HR, de jurisprudentie van het EHRM en de Richtlijn.

PROCESPARTIJEN

10. Eiseres sub 1 is de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten (“de NVSA”). In de statuten van de vereniging staat in artikel 4.3 dat de NVSA zich ten doel stelt al datgene te doen dat voor een goed functioneren van een verdediging in strafzaken dienstig is, en zo nodig daartoe in rechte op te treden.
De statuten van de NVSA worden als **productie 1** overgelegd.
11. Eiseres sub 2 is de Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten (“de NVJSA”). Ingevolge artikel 4 van de statuten van de NVJSA stelt zij zich onder meer ten doel al datgene te doen dat voor een goed functioneren van een verdediging in strafzaken gediensdig is, en zo nodig daartoe in rechte op te treden.

bB

De statuten van de NVJSA worden als **productie 2** overgelegd.

12. Voornoemde eisers stellen hun vorderingen in mede op de voet van artikel 3:305a BW.
13. Eiser sub 3 is een strafrechtadvocaat die is ingeschreven bij de balie in Amsterdam (“Van Oosten”).
Eiser sub 4 is een strafrechtadvocaat die is ingeschreven bij de balie in Amsterdam (“Felix”).
14. Bij brief d.d. 19 februari 2016 hebben eisers hun standpunten ten aanzien van de Beleidsregel en de Leidraad OM kenbaar gemaakt aan de Staat en de Raad voor Rechtsbijstand, en deze partijen uitgenodigd voor overleg, zoals bedoeld in artikel 3:305a lid 2 BW.
De brief van eisers d.d. 19 februari 2016 wordt als **productie 3** overgelegd.
15. De in dit kort geding ingestelde vorderingen strekken tot behartiging van de in de statuten van de NVSA en de NVJSA opgenomen belang te weten *al datgene te doen dat voor een goed functioneren van een verdediging in strafzaken gediensig is, en zo nodig daartoe in rechte op te treden*. De vorderingen strekken er immers toe het recht van de verdachte op rechtsbijstand tijdens het politieverhoor te effectueren. Dit is ook in het belang van de individuele eisers, die immers instrumenteel zijn aan het recht op verhoorbijstand.

JURIDISCH KADER

Arrest van de Hoge Raad van 22 december 2015

16. In het Arrest HR (**productie 4**) overweegt de Hoge Raad in rechtsoverweging 6.2 en 6.3 het volgende:
“De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 1 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:770, NJ 2014/268 geoordeeld dat het recht van de verdachte zich tijdens zijn verhoor door de politie te laten bijstaan door een advocaat (de zogenoemde verhoorbijstand) niet zonder meer kan worden afgeleid uit de uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) van 24 oktober 2013, nummers 62880/11, 62892/11 en 62899/11 (Navone e.a./Monaco) en evenmin uit de nog niet in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerde Richtlijn. Voorts constateerde de Hoge Raad in dat arrest dat de omstandigheid dat het EHRM inmiddels in een aantal concrete gevallen had beslist dat het ontbreken van rechtsbijstand met betrekking tot het verhoor van een verdachte door de politie onder omstandigheden als schending van artikel 6, derde lid, onder c, in verbinding met artikel 6, eerste lid EVRM moet worden aangemerkt, niet ertoe leidde dat – anders dan in Hoge Raad 30 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH3079, NJ 2009/349 was geoordeeld – het maken van de vereiste beleidsmatige organisatorische en financiële keuzes en aldus het opstellen van een algemene regeling, nu wel binnen het bereik van de rechtsvormende taak van de Hoge Raad was gekomen. Wel

bB

werd de wetgever opgeroepen de invoering van de door de genoemde Richtlijn vereiste wettelijke regeling van de verhoorbijstand met voortvarendheid ter hand te nemen. Ook werd in dat arrest niet uitgesloten dat het uitblijven van een wettelijke regeling in de toekomstige gevallen, waarin vragen naar de inhoud en de reikwijdte van het recht op verhoorbijstand aan de Hoge Raad zouden worden voorgelegd, te eniger tijd tot een andere afweging zouden kunnen leiden.”

“Vastgesteld moet worden dat het EHRM inmiddels – ruim zes jaar na het arrest van 2009 en anderhalf jaar na het arrest van 2014, terwijl een wettelijke regeling inzake de verhoorbijstand nog niet is tot stand gebracht – in een aantal gevallen heeft beslist dat het ontbreken van rechtsbijstand met betrekking tot het verhoor van de verdachte door de politie onder omstandigheden kan worden aangemerkt als schending van de rechten die een verdachte kon ontleen aan artikel 6 EVRM. Hoewel het EHRM nimmer uitdrukkelijk en zonder voorbehoud heeft beslist dat onder alle omstandigheden sprake is van een dergelijke schending ingeval de raadsman van de verdachte niet aanwezig is bij het verhoor, is in het licht van de bedoelde casuïstische rechtspraak van het EHRM de rechtszekerheid ermee gediend dat de Hoge Raad thans overgaat tot aanscherping van de regels betreffende de rechtsbijstand die in Hoge Raad 1 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:770, NJ 2014/268 zijn uiteengezet. Met het oog daarop gaat de Hoge Raad voortaan ervan uit dat een aangehouden verdachte het recht heeft op bijstand van een raadsman tijdens zijn verhoor door de politie, behoudens bij het bestaan van dwingende redenen om dat recht te beperken. De verdachte kan uitdrukkelijk dan wel stilzwijgend, doch in ieder geval ondubbelzinnig afstand doen van dat recht. Dit brengt mee dat hij voor de aanvang van het verhoor dient te worden gewezen op zijn recht op bijstand van de raadsman. Opmerking verdient hierbij dat het recht op zulke bijstand niet alleen betrekking heeft op het eerste verhoor, maar ook op de daarop volgende verhoren.

De Hoge Raad komt mede tot deze aanscherping op grond van het volgende. Indien nu of in een volgende zaak waarin het thema wel relevant zou zijn voor de oplossing van het geschil, door de Hoge Raad prejudiciële vragen zouden worden gesteld over een kwestie als de onderhavige, zou een doeltreffende en voortvarende strafrechtspleging buitengewoon ernstig belemmerd worden doordat dan de afdoening van de strafzaken waarin een vergelijkbare vraag aan de orde is, langdurig en onaanvaardbaar dreigt te vertragen. De negatieve gevolgen hiervan zouden zeer ingrijpend zijn, omdat de kwestie van de rechtsbijstand tijdens het politieverhoor een rol speelt in een groot aantal strafzaken. Het zou ongewenst zijn dat de justitiële autoriteiten bij de afdoening van deze zaken zich in redelijkheid gedwongen zouden voelen te wachten op de uitkomst van de prejudiciële procedure bij het HvJ EU. Door de aangegeven aanscherping van de regels betreffende de rechtsbijstand wordt deze in de ogen van de Hoge Raad onaanvaardbare consequentie voorkomen.

bB

De Hoge Raad heeft bij zijn afweging mede betrokken dat de Richtlijn, binnen afzienbare termijn in de Nederlandse wetgeving zal (en in elk geval uiterlijk op 27 november 2016 moet) zijn geïmplementeerd, zodat aangenomen mag worden dat de eerder gesignaleerde beleidsmatigheid, organisatorische en financiële keuzes inmiddels zijn gemaakt.”

17. In rechtsoverweging 6.4.1:
“Indien een aangehouden verdachte niet de gelegenheid is geboden om zich bij zijn verhoor door de politie te laten bijstaan door een raadsman, levert dat in beginsel een vormverzuim op als bedoeld in artikel 359a Strafvordering. (...)”
18. In rechtsoverweging 6.4.3:
“(…) De Hoge Raad gaat daarom ervan uit dat met ingang van 1 maart 2016 toepassing zal worden gegeven aan de regel dat een aangehouden verdachte het recht heeft op bijstand van een raadsman tijdens zijn verhoor door de politie.”
19. Met het Arrest HR heeft de Hoge Raad een algemeen en onvoorwaardelijk recht op verhoorbijstand geformuleerd. De bewoordingen van de Hoge Raad laten over de noodzaak daartoe geen misverstand bestaan.
20. De Hoge Raad geeft aan dat de rechtszekerheid vereist dat de Hoge Raad een algemeen en onvoorwaardelijk recht op verhoorbijstand formuleert, gelet op de rechtsvormende taak van de Hoge Raad. Het recht op verhoorbijstand geldt onverkort, slechts behoudens het bestaan van “dwingende redenen” dat recht te beperken. De Hoge Raad geeft aan dat uit het recht voortvloeit dat de verdachte vóór het eerste verhoor op het recht moet worden gewezen en dat het recht tevens betrekking heeft op aansluitende verhoren.
21. De Hoge Raad volgt met zijn uitspraak niet het advies van Advocaat-Generaal Knigge om prejudiciële vragen te stellen aan het HvJEU. Dit omdat dit een langdurige en onaanvaardbare vertraging van de strafrechtspleging met zich mee zou brengen, waardoor de strafrechtspleging “buitengewoon ernstig belemmerd” zou worden. De Hoge Raad noemt de negatieve gevolgen van een dergelijke vertraging “zeer ingrijpend”. Die “onaanvaardbare consequentie” wil de Hoge Raad voorkomen door het formuleren van een algemeen, ongeclausuleerd recht op verhoorbijstand. De Hoge Raad gaat om deze reden dus voorbij aan de verplichting ingevolge artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (“VWEU”) om prejudiciële vragen te stellen in het geval geen sprake is van een *acte clair* of een *acte éclairé*.
22. De Hoge Raad betreft hierbij mede dat de Richtlijn waarin het recht op verhoorbijstand is opgenomen binnen afzienbare termijn moet zijn omgezet in nationaal recht, zodat aangenomen mag worden dat de nationale wetgever de vereiste beleidsmatigheid, organisatorische en financiële maatregelen op korte termijn kan

bB

doorvoeren. Desalniettemin geeft de Hoge Raad de wetgever een termijn tot 1 maart 2016 om een en ander te realiseren. In het geval het recht op verhoorbijstand dan niet is geëffectueerd is in beginsel sprake van een vormverzuim als bedoeld in artikel 359a Sv.

23. Het Arrest HR is zowel qua bewoordingen als consequenties uniek te noemen. In wezen heeft de Hoge Raad de wetgever met het Arrest HR een tik op de vingers gegeven en gemaand de effectivering van het recht op verhoorbijstand zeer spoedig te voltooien, zelfs voor de implementatietermijn van de Richtlijn.

De Richtlijn

24. De Richtlijn (**productie 5**) waar het Arrest HR op vooruitloopt bepaalt in art. 3 lid 1 dat de lidstaten ervoor (dienen te) zorgen dat verdachten of beklaagden recht hebben op toegang tot een advocaat, op een zodanig moment en op zodanige wijze dat de betrokken personen hun rechten van verdediging in de praktijk “daadwerkelijk” kunnen uitoefenen.
25. Artikel 3 lid 3, onder b van de Richtlijn bepaalt het volgende:
“3. *het recht op toegang tot een advocaat houdt het volgende in:*
b) *de lidstaten zorgen ervoor dat de verdachten of beklaagden het recht hebben dat hun advocaat bij het verhoor aanwezig is en daaraan daadwerkelijk kan deelnemen. Deze deelname geschiedt overeenkomstig procedures in het nationale recht, mits die procedures de daadwerkelijke uitoefening en de essentie van het desbetreffende recht onverlet laten. Wanneer een advocaat aan het verhoor deelneemt, wordt het feit dat dergelijke deelname heeft plaatsgevonden, geregistreerd door het gebruik te maken van de registratieprocedure overeenkomstig het recht van de betrokken lidstaat.”*
26. Artikel 3 lid 6 geeft aan dat tijdelijke afwijkingen op dit recht slechts in “uitzonderlijke omstandigheden” geoorloofd zijn, gelet op de bijzondere omstandigheden van het geval. Een of meer van de volgende twee “dwingende redenen” moeten dat rechtvaardigen:
a) indien sprake is van een dringende noodzaak om ernstige negatieve gevolgen voor het leven, de vrijheid of de fysieke integriteit van een persoon te voorkomen;
b) indien onmiddellijk optreden door de onderzoeksautoriteiten noodzakelijk is om te voorkomen dat de strafprocedure substantiële schade wordt toegebracht.
27. Artikel 8 van de Richtlijn geeft nog een aantal nadere voorwaarden voor de toepassing van tijdelijke afwijkingen. De bepaling luidt, voor zover van belang, als volgt.
“1. *Een tijdelijke afwijking op grond van artikel 3, lid 5 of 6, of uit hoofde van artikel 5, lid 3:*
a) *heeft een evenredig karakter en gaat niet verder dan noodzakelijk;*
b) *heeft een strikt beperkte geldigheidsduur;*

bB

c) wordt niet uitsluitend gebaseerd op de soort of de ernst van het vermeende strafbare feit, en

d) doet geen afbreuk aan het globale eerlijke verloop van de procedure.

2. Tijdelijke afwijkingen op grond van artikel 3, lid 5 of 6, kunnen alleen toegestaan worden bij een naar behoren gemotiveerde en per geval genomen beslissing, die ofwel uitgaat van een rechterlijke instantie of van een andere bevoegde autoriteit op voorwaarde dat de beslissing kan worden onderworpen aan rechterlijke toetsing. De naar behoren gemotiveerde beslissing wordt geregistreerd door gebruik te maken van de registratieprocedure overeenkomstig het recht van de betrokken lidstaat.”

28. Artikel 11 van de Richtlijn geeft aan dat de Richtlijn het recht op rechtsbijstand, van toepassing overeenkomstig het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (“het Handvest”) en het EVRM, onverlet laat.
29. In overweging 25 van de Richtlijn wordt voorts gepreciseerd dat de advocaat tijdens een verhoor van de verdachte door de politie gerechtigd is onder meer vragen te stellen, verduidelijking te vragen en verklaringen af te leggen, die dienen te worden geregistreerd overeenkomstig het nationale recht.

EVRM en Handvest

30. Artikel 6 EVRM lid 3 sub c luidt:

“3 Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, heeft in het bijzonder de volgende rechten:

- c. zich zelf te verdedigen of daarbij de bijstand te hebben van een raadsman naar eigen keuze of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt om een raadsman te bekostigen, kosteloos door een toegevoegd advocaat te kunnen worden bijgestaan, indien de belangen van een behoorlijke rechtspleging dit eisen;”*

31. Artikel 47 van het Handvest luidt:

“Eenieder wiens door het recht van de Unie gewaarborgde rechten en vrijheden zijn geschonden, heeft recht op een doeltreffende voorziening in rechte, met inachtneming van de in dit artikel gesteld voorwaarden. Eenieder heeft recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld. Eenieder heeft mogelijkheid zicht te laten adviseren, verdedigen en vertegenwoordigen. Rechtsbijstand wordt verleend aan degenen die niet over toereikende financiële middelen beschikken, voor zover die bijstand noodzakelijk is om de daadwerkelijke toegang tot de rechter te waarborgen.”

32. Artikel 48 lid 2 van het Handvest luidt:

“Aan eenieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt de eerbiediging van de rechten aan de verdediging gegarandeerd.”

Jurisprudentie EHRM

Sinds de tweede helft van 2008 heeft het EHRM een reeks arresten gewezen over de uitleg van artikel 6, derde lid, onder c, van het EVRM. In deze jurisprudentie (**productie 6**) is onder meer geoordeeld dat een verdachte het recht heeft om zich te laten bijstaan door een gekozen of toegevoegde raadsman.¹ Uit de jurisprudentie van het EHRM blijkt ook dat het recht op rechtsbijstand tijdens politieverhoren nauw samenhangt met het zwijgrecht, welk recht weer een uitvloeisel is van de onschuldpresumptie.

Het Wetsvoorstel en het ontwerp Besluit inrichting en orde politieverhoor

33. Op dit moment is een wetsvoorstel aanhangig om de Nederlandse wet in overeenstemming te brengen met de Richtlijn, te weten het wetsvoorstel Implementatie van Richtlijn nr. 2013/48/EU van het Europees parlement en de Raad van 22 oktober 2013 betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel en het recht om een derde op de hoogte te laten brengen vanaf de vrijheidsbeneming en om met derden en consulaire autoriteiten te communiceren tijdens de vrijheidsbeneming (PbEU L294)² (het “Wetsvoorstel”).
34. Het Wetsvoorstel zal worden overgelegd als **productie 7**.
35. Het Wetsvoorstel bevat onderdelen van een eerder wetsvoorstel uit maart 2011, het concept wetsvoorstel ‘raadsman en politieverhoor’, opgesteld naar aanleiding van de zogenoemde ‘Salduz-jurisprudentie’ van de Hoge Raad.³
36. Artikel 28d van het Wetsvoorstel luidt als volgt:

- “1. Op verzoek van de aangehouden verdachte en de verdachte die is uitgenodigd om op een plaats van verhoor te verschijnen om te worden verhoord, kan de raadsman het verhoor bijwonen en daaraan deelnemen. Het verzoek wordt gericht aan de verhorende ambtenaar of de hulpofficier van justitie. De verhorende ambtenaar kan een verzoek van de verdachte of diens raadsman tot onderbreking van het verhoor voor onderling overleg afwijzen, indien door het voldoen aan herhaalde verzoeken de orde of de voortgang van het verhoor zou worden verstoord. Wanneer de raadsman aan het verhoor deelneemt, wordt daarvan in het proces-verbaal van verhoor melding gemaakt.*
- 2. De verdachte kan tijdens het verhoor dat niet door een raadsman wordt bijgewoond, verzoeken dat het wordt onderbroken voor overleg met een raadsman. De verhorende ambtenaar stelt hem daartoe zo veel mogelijk in de gelegenheid, tenzij door het voldoen aan herhaalde verzoeken de orde of de*

¹ O.a. EHRM 27 november 2008, app.nr. 36391/02 (Salduz tegen Turkije), EHRM 11 december 2008, appl.no. 4268/04 (Panovits tegen Cyprus), EHRM 19 februari 2009, appl.no. 16404/03 (Shabelnik tegen Oekraïne), EHRM 24 oktober 2013, appl.no. 62880/11, 62892/11 en 62899/11 (Navone e.a. tegen Monaco).

² *Kamerstukken II* 2014/15, 34 157.

³ HR 30 juni 2009, ECLI:NL:HR:BH3079, *NJ* 2009, 349.

bB

voortgang van het verhoor zou worden verstoord.

3. *De beslissing tot afwijzing van het in het eerste of tweede lid bedoelde verzoek geldt voor de duur van het desbetreffende verhoor en wordt onder opgave van de gronden waarop deze berust vermeld in het proces-verbaal van verhoor.*
4. *Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld omtrent de inrichting van en de orde tijdens het verhoor waaraan ook de raadsman deelneemt.”*

37. Op grond van het in het vierde lid bepaalde is een ontwerp ‘Besluit inrichting en orde politieverhoor’ (“Ontwerpbesluit”) tot stand gebracht (**productie 8**). Daarin is met betrekking tot de omvang van het recht op verhoorbijstand onder meer – in artikel 5 lid 2 – bepaald:

“Behoudens het bepaalde in de artikelen 6 en 7 is de raadsman alleen aan het begin en aan het einde van het verhoor bevoegd om opmerkingen te maken of vragen te stellen.”

38. In artikel 6 van het Ontwerpbesluit is opgenomen dat de raadsman (uitsluitend) bevoegd is de verhorende ambtenaar erop opmerkzaam te maken:

- a. dat de verdachte een hem gestelde vraag niet begrijpt;*
- b. dat de verhorende ambtenaar het bepaalde in artikel 29, eerste lid, van de wet niet in acht neemt;*
- c. dat de fysieke of psychische toestand van de verdachte zodanig is dat deze van invloed is op het verhoor.”*

39. Artikel 7 van het Ontwerpbesluit bepaalt:

“De raadsman is bevoegd te verzoeken het verhoor voor overleg met de verdachte te onderbreken. Artikel 28d, eerste lid, derde volzin, van de wet is van overeenkomstige toepassing.”

40. Artikel 10 van het Ontwerpbesluit, tenslotte, bepaalt:

“Na afloop van het verhoor biedt de verhorende ambtenaar de raadsman de gelegenheid om opmerkingen te maken over de weergave van het verhoor in het proces-verbaal. Artikel 29a, derde lid, tweede volzin, van de wet is van overeenkomstige toepassing.”

41. Op 13 februari 2014 is het Wetsvoorstel en het Ontwerpbesluit in consultatie gegaan. De wetsvoorstellen zijn thans nog in behandeling bij de Tweede Kamer.

42. Gelet op het Arrest HR op grond waarvan het recht op rechtsbijstand door de verdachte tijdens het politieverhoor per 1 maart 2016 daadwerkelijk geëffectueerd dient te zijn, kon evenwel niet meer gewacht worden op de behandeling en de inwerkingtreding van

bB

het Wetsvoorstel en het daarop gebaseerde het Ontwerpbesluit. Dit heeft, voor wat betreft het recht op verhoorbijstand, geleid tot de hiervoor genoemde Leidraad OM.

Leidraad OM

43. Bij brief d.d. 10 februari 2016 van het College van Procureurs-Generaal aan de hoofden van de OM-onderdelen is als bijlage de Leidraad OM opgenomen, getiteld 'Regels inrichting en orde politieverhoor meerderjarige verdachten met ingang van 1 maart 2016' (**productie 9**).
44. Deze regels komen in essentie overeen met het Ontwerpbesluit en luiden als volgt:
- “1. De verhorende ambtenaar heeft de leiding over het verhoor en handhaaft de orde binnen het verhoor en de verhoorruimte.*
 - 2. In de verhoorruimte neemt de raadsman zoveel mogelijk plaats naast de verdachte, en neemt de verhorende ambtenaar zoveel mogelijk plaats tegenover de verdachte en zijn raadsman.*
 - 3. De raadsman beantwoordt geen vragen namens de verdachte, tenzij met instemming van de verhorende ambtenaar en de verdachte.*
 - 4. a. De raadsman richt zijn opmerkingen en verzoeken tot de verhorende ambtenaar.*
b. De raadsman is – behoudens het gestelde in onderdeel c en behoudens regels 5 – alleen voor aanvang van het verhoor en na afloop daarvan bevoegd om opmerkingen te maken of vragen te stellen. De verhorende ambtenaar stelt de raadsman daartoe voor aanvang van het verhoor en na afloop daarvan in de gelegenheid.
c. De verdachte of zijn raadsman kunnen verzoeken om onderbrekingen van het verhoor voor onderling overleg. De verhorende ambtenaar kan het verzoek afwijzen, indien door het voldoen aan herhaalde verzoeken de orde of de voortgang van het verhoor zou worden verstoord.
 - 5. De raadsman is bevoegd de verhorende ambtenaar er opmerkzaam op te maken:*
 - a. dat de verdachte een aan hem gestelde vraag niet begrijpt;*
 - b. dat de verhorende ambtenaar het bepaalde in artikel 29, eerste lid Wetboek van Strafrecht niet in acht neemt.*
 - c. dat de fysieke en psychische toestand van de verdachte zodanig is dat deze een verantwoorde voortzetting van het verhoor verhindert.*
 - 6. Indien de raadsman buiten zijn in de regels van deze bijlage gegeven bevoegdheden treedt, daarvan een onredelijk gebruik maakt, of zich tijdens het verhoor zodanig opstelt dat de orde van het verhoor verstoord wordt, en hij tenminste eenmaal vruchteloos door de verhorende ambtenaar is gewaarschuwd, kan de hulpofficier van justitie hem bevelen zich uit de*

bB

verhoorruimte te verwijderen, en in geval van weigering hem doen verwijderen. Het bevel geldt voor de duur van het desbetreffende verhoor en wordt onder opgave van de gronden waarop het berust in het proces-verbaal van verhoor vermeld. Indien de raadsman zich na een daartoe strekkend bevel uit de verhoorruimte heeft verwijderd of daaruit is verwijderd, kan het verhoor alleen worden voortgezet indien de gronden aan het bevel tot verwijdering van de raadsman zijn komen te vervallen en de raadsman weer tot de verhoorruimte is toegelaten (bijvoorbeeld wanneer de raadsman weer is “afgekoeld”), de verdachte alsnog afstand doet van zijn recht tot verhoorbijstand, dan wel een vervangende raadsman beschikbaar is voor het verlenen van verhoorbijstand.”

45. Kort gezegd bepaalt de Leidraad OM derhalve dat de raadsman (a) alleen voorafgaand of na het verhoor opmerkingen kan maken en vragen kan stellen en (b) tijdens het verhoor slechts bevoegd is de verhorend ambtenaar er opmerkzaam op te maken dat de *verdachte* de vraag niet begrijpt, (kort gezegd) het pressieverbod wordt overtreden, dan wel de toestand van de verdachte voortzetting van het verhoor verhindert. De raadsman is voorts (c) bevoegd om de verhorend ambtenaar te verzoeken het verhoor te onderbreken voor overleg met zijn cliënt, zij het dat de verhorend ambtenaar bij herhaalde verzoeken dat verzoek kan afwijzen, indien herhaalde verzoeken de orde of voortgang van het verhoor zou verstoren.
46. In de Leidraad OM is niet bepaald dat de raadsman de verdachte tijdens het verhoor kan adviseren zich ten aanzien van specifieke vragen op zijn zwijgrecht te beroepen. Evenmin is de raadsman op grond van de Leidraad OM bevoegd om tijdens het verhoor verduidelijkingsvragen te stellen en opmerkingen te maken. Gelet op het bepaalde in artikel 6 van de Leidraad OM moet voorts worden aangenomen dat de raadsman evenmin meerdere keren om schorsing van het verhoor voor overleg met zijn cliënt kan verzoeken, althans niet zonder het risico te lopen als gevolg daarvan uit het verhoor te worden verwijderd, waardoor zijn cliënt tijdens het verhoor verstoken blijft van verhoorbijstand.

Leidraad OM vormt geen daadwerkelijke effectuering van het recht op verhoorbijstand

47. De Leidraad OM is niet in overeenstemming met het Arrest HR, de Richtlijn en de jurisprudentie van het EHRM.
48. De Leidraad creëert immers niet de mogelijkheid dat de advocaat “daadwerkelijk kan deelnemen” aan het verhoor, zoals bedoeld in artikel 3 lid 3 onder b van de Richtlijn. Integendeel, de Leidraad OM beperkt de rol van de advocaat vergaand. Dit terwijl uit overweging 25 duidelijk blijkt dat daadwerkelijke deelname onder meer inhoudt dat de advocaat tijdens een verhoor van de verdachte door de politie gerechtigd is vragen te stellen, verduidelijking te vragen en/of verklaringen af te leggen.

bB

49. Ten onrechte sluit de Leidraad in artikel 5 bijvoorbeeld de mogelijkheid uit dat de raadsman zijn cliënt tijdens het verhoor ten aanzien van specifieke vragen kan wijzen op zijn recht om te zwijgen.
50. Bovendien creëert de Leidraad OM de mogelijkheid de advocaat te verwijderen van het verhoor, zonder dat één of meer van de in de Richtlijn opgenomen limitatieve uitzonderingsgronden van toepassing zijn (artikel 3 lid 6 jo. artikel 8 Richtlijn).
51. De Leidraad OM, althans het daarin bepaalde in artikel 4 sub b, 5 en artikel 6, is daarmee nadrukkelijk in strijd met het bepaalde in de Richtlijn en de daaraan ten grondslag liggende verdragsbepalingen (artikel 6 EVRM en artikel 48 lid 2 van het Handvest) alsmede met de relevante jurisprudentie van het EHRM.

Beleidsregel

52. Het recht op verhoorbijstand omvat het recht op vergoeding van de rechtbijstand. Daar zijn partijen het over eens. In artikel 6 lid 3, onder c EVRM is specifiek opgenomen dat een verdachte recht heeft om kosteloos door een toegevoegde advocaat te worden bijgestaan indien de belangen van een behoorlijke rechtspleging dit eisen.
53. Ter uitvoering van het Arrest HR en vooruitlopend op de implementatie van de Richtlijn heeft de Minister de Raad voor Rechtsbijstand verzocht beleidsregels op te stellen ter vergoeding van de rechtbijstand die aan verdachten wordt verleend tijdens de verhoorbijstand.
54. Op 11 februari 2016 schrijft de Minister de Tweede Kamer dat de Raad voor Rechtsbijstand een beleidsregel heeft opgesteld die voorziet in een forfaitaire vergoeding voor advocaten die verhoorbijstand verlenen in piketzaken per 1 maart a.s. 1,5 punt voor lichte zaken (misdrijven waarvoor inverzekeringstelling mogelijk is) en 3 punten voor zware zaken (12- jaarsfeiten, dodelijk slachtoffer/zwaar lichamelijk letsel en zware zedenzaken) De Beleidsregel is op 12 februari 2016 in de Staatscourant (nummer 7526) gepubliceerd.
De Beleidsregel zal worden overgelegd als **productie 10**.
55. Artikel 3 van deze Beleidsregel bepaalt:
 - “1. *Indien in een piket staat als bedoeld in artikel 23, eerste lid, onderdelen a t/m c, of tweede lid, Besluit vergoedingen rechtbijstand 2000 tijdens één of meer verhoren rechtbijstand wordt verleend aan aangehouden verdachten, is de vergoeding op grond van artikel 23a, eerste lid in het Besluit vergoedingen rechtbijstand 2000 van overeenkomstige toepassing op aangehouden meerderjarige verdachten, met dien verstande dat er een vergoeding wordt toegekend van:*
 - a. *drie punten, indien er sprake is van een verdenking van:*
 - *een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf is gesteld van twaalf jaren of meer;*
 - *een misdrijf met een slachtoffer dat is overleden, dan wel zwaar lichamelijk letsel heeft opgelopen; of*

bB

- een zedenmisdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf is gesteld van acht jaren of meer of sprake is van een zedenmisdrijf waarbij de strafverzwaringsgrond van artikel 248, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht van toepassing is;

b. anderhalve punt.

56. Deze beleidsregel is opgesteld vooruitlopend op aanpassing van het Besluit Vergoedingen Rechtsbijstand 2000. In de brief van 11 februari schrijft de Minister dat hij de billijkheid van de forfaitaire vergoeding zal gaan “monitoren”. *Deze praktijk zal gemonitord worden, met als doel verbeteringen aan te brengen op grond van praktijkervaringen. Ook zal de duur van de verhoren gemonitord worden. Doel daarvan is meer feitenmateriaal voorhanden te hebben om uitspraken te kunnen doen over de gemiddelde duur van de verhoren in de eerste fase van het voorbereidend onderzoek. Dat is een belangrijke indicator om te bezien of de vergoeding voor verhoorbijstand bijstelling behoeft. De Raad voor Rechtsbijstand zal bezien of voldoende advocaten beschikbaar zijn, zodat het recht op verhoorbijstand ook geëffectueerd kan worden.*
57. De Minister en de Raad voor Rechtsbijstand verkeren echter in de wetenschap of moeten dit zijn dat de vastgestelde forfaitaire vergoeding verre van voldoende is om het recht op verhoorbijstand te effectueren.
58. Op basis van het Besluit Vergoedingen Rechtsbijstand 2000 wordt de rechtsbijstand door advocaten in strafzaken die op toevoegingsbasis worden verricht, vergoed op basis van een forfaitaire regeling, met uitzondering van de regeling voor Bewerkelijke zaken. Hierbij is de gemiddelde tijdsbesteding per zaaktype uitgangspunt. In de toelichting bij het Besluit Vergoedingen Rechtsbijstand 2000 is het als volgt omschreven:
- “De hoofdlijnen van het vergoedingenstelsel zijn als volgt. Aan het verlenen van rechtsbijstand in een bepaald type zaak wordt een aantal punten toegekend dat is afgeleid van het aantal uren dat blijktens statistische informatie gemiddeld aan dergelijke zaken wordt besteed.”*
59. Het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand gaat ervan uit dat voor elk uur rechtsbijstand één punt wordt toegekend.
60. Het forfaitaire stelsel is geboren uit noodzaak: het administreren van de werkelijke tijdsbesteding, en de controle op de doelmatigheid van deze tijdsbesteding, werd voor de Raad voor Rechtsbijstand als een te zware belasting gezien.
61. In het forfaitaire systeem compenseren de minder tijdrovende zaken de meer tijdrovende zaken.

bB

62. Voor zaken die niet forfaitair geregeld kunnen worden, (de zogenaamde bewerkelijke zaken) is voorzien in een regeling waarin de vergoeding neerkomt op een punt per uur, nadat het aantal forfaitaire uren is verstreken. De uurvergoeding in (uiterst) bewerkelijke zaken strookt met het uitgangspunt dat uiteindelijk (gemiddeld) een punt per uur vergoed wordt.
63. Voor de gefinancierde rechtsbijstand bij politieverhoor is in de justitiebegroting € 11,5 miljoen gereserveerd.⁴ Al op 24 maart 2015 uit de Nederlandse Orde van Advocaten (“NOvA”) haar zorgen over de financiering van het recht op verhoorbijstand (**productie 11**). In het voorjaar van 2015 wordt al snel duidelijk dat het beeld van de ambtenaren binnen het Ministerie omtrent de omvang en tijdsduur van verhoorbijstand ver verwijderd is van de werkelijkheid.
64. Wanneer op 29 juni 2015 (**productie 12**) duidelijk wordt dat men voornemens is een forfaitaire vergoeding van 1 tot 2 punten toe te kennen, geeft de NOvA duidelijk aan dat dit niet toereikend is. Vanaf juli 2015 dringt de NOvA meerdere malen aan op een onderzoek naar de werkelijke verhoortijden, bijvoorbeeld door een steekproef te houden in processen-verbaal van verhoor, waar normaliter begin en eindtijd staan opgenomen.⁵
65. Dit onderzoek wordt niet uitgevoerd, ook niet nadat er Kamervragen worden gesteld (30 november 2015) over de (gemiddelde) duur van politieverhoren (**productie 13**). Tegenover de Tweede Kamer en in overleggen neemt de Minister intussen het standpunt in dat er geen cijfers bekend zijn van verhoortijden (**productie 14**).⁶
66. Dat standpunt is onhoudbaar alleen al vanwege het feit dat in processen-verbaal al sinds jaar en dag de begin- en eindtijd worden vermeld van verhoren. De Minister vindt deze processen-verbaal echter geen betrouwbare bron om een onderzoek naar verhoortijden op te baseren, zo wordt medegedeeld tijdens het overleg op 29 februari 2016 met de NVSA en NVJSA.
67. Intussen wordt wel onderzoek uitgevoerd naar het aantal benodigde FTE's binnen politie en Openbaar Ministerie en naar de kosten van aanpassing van de verhoorkamers.
68. Bovendien beschikt het Ministerie wel over een Impactanalyse Raadsman bij Politieverhoor van 1 september 2011 (“de Impactanalyse”) die is gemaakt op basis van het eerdere wetsvoorstel uit maart 2011 (**productie 15**). In dat rapport is begroot dat de advocatuur 425 FTE extra werk zou hebben aan de verhoorbijstand.⁷ Nu de Minister slechts € 11,5 miljoen heeft gereserveerd moet hem bekend zijn geweest dat hij daarmee tegen het principe van een punt per uur ingaat. Een punt staat namelijk

⁴ Brief 7 januari 2016, antwoorden op Kamervragen over de financiering van verhoorbijstand.

⁵ Brief 4 maart 2016 van mr. Fibbe aan mrs. Van Oosten en Felix.

⁶ Zie bijvoorbeeld: Brief 7 januari 2016, antwoorden op Kamervragen over de financiering van verhoorbijstand.

⁷ Significant, Impactanalyse Raadsman bij Verhoor, 1 september 2011, p. 9.

bB

gelijk aan € 105,61 en wanneer 11,5 miljoen wordt verdeeld over 425 FTE's blijft slechts een vergoeding van € 19,33 per uur over.⁸

69. Eisers Van Oosten en Felix weten uit eigen ervaring dat een verhoor slechts in zeer uitzonderlijke gevallen korter duurt dan 1,5 uur. Verhoren van meerdere uren en meerdere verhoren zijn eerder regel dan uitzondering.
70. De NVSA en de NVJSA hebben hun leden gevraagd een representatieve steekproef te doen en van 3 tot 5 zaken het aantal politieverhoren en de totale verhoorduur te rapporteren (**productie 16**). In korte tijd zijn gegevens over ruim 375 zaken ontvangen.
71. Uit de steekproef blijkt dat er gemiddeld 3,25 verhoren per zaak zijn en dat er gemiddeld in totaal 7 uur per zaak wordt verhoord (door de politie). Een gemiddeld verhoor komt dus neer op 2,2 uur (2:12).
72. Bij dit onderzoek is geen rekening gehouden met extra verhoortijd en andere werkzaamheden die gepaard gaan met de verhoorbijstand. Hieronder valt de langere verhoorduur door interrupties, nakijktijd voor het proces-verbaal, overleg met cliënt en de reis en –wachtijd en de tijd die gemoeid is met het maken van afspraken met de verhoorende verbalisanten over waar en wanneer het verhoor zal plaatsvinden. Bij gebrek aan cijfers wordt de extra tijd geschat op 1 uur per verhoor. Dit betreft een voorzichtige schatting.
73. Een reële schatting van de werkzaamheden tijdens de verhoorbijstand is dus 3,25 x (2,2 +1) = 10,4 uur.

De werkelijke vergoeding voor verhoorbijstand komt dan neer op € 15,23 per uur⁹ bij 1,5 punt-zaken en € 30,64¹⁰ bij 3-punten zaken.

74. Dat er gemiddeld meerdere politieverhoren in één zaak plaatsvinden, blijkt eveneens uit de een impactanalyse uit 2015 (**productie 17**). In 'lichte zaken' waarin verhoorbijstand zal worden vergoed, gaat het volgens de Impactanalyse om 2 tot 2,5 verhoren per zaak. In zware zaken gaat het om 5 verhoren per zaak.

Delictcategorie	Aantal verhoren in het opsporingsonderzoek	Aantal verhoorders
12-jaars plus feiten	5	2,5 ¹⁰
6- tot 12-jaars feiten	2,5	1,5
Overige VH	2	1,25
Niet VH	1,1	1

Tabel 3. Aannames voor het aantal verhoren

⁸ Significant rekent met 1400 uur per FTE voor de advocatuur. Dus: 11.500.000 € / (235 x 1400) uur = 19,33 €/uur.

⁹ (1,5 x € 105,61) / 10,4 = € 15,23

¹⁰ (3 x € 105,61) / 10,4 = € 30,46

75. De geïnventariseerde zaken dateren uit een periode voorafgaand aan 1 maart 2016. Zoals ook uit de Impactanalyse van het Ministerie blijkt, is de verwachting dat politieverhoren door bijstand van een advocaat tijdens deze verhoren gemiddeld langer zullen gaan duren, nu een advocaat onder meer het proces-verbaal van verhoor zal bestuderen, na afloop van het verhoor opmerkingen zal (willen en volgens de Leidraad OM zal mogen) maken en er tussentijds overleggen kunnen zijn. Het Ministerie heeft hetzelfde bureau laten voorspellen wat het effect hiervan zou zijn op de verhoorduur.

Proces	Extra duur verhoor in	Aantal interrupties	Duur per	% zaken met tolk
	minuten	(laag - midden- hoog)	interruptie	(laag - midden - hoog)
12-jaars plus feiten	30 - 45 - 60 min	1 - 1 - 1,5	45 min	20 - 25 - 35%
6- tot 12-jaars feiten	30 - 45 - 60 min	1 - 1 - 1,5	30 min	20 - 25 - 35%
Overige VH	15 - 30 - 45 min	0,5 - 0,5 - 0,75	15 min	20 - 25 - 35%
Niet VH	15 - 30 - 45 min	0,5 - 0,5 - 0,75	15 min	20 - 25 - 35%

Tabel 6. Extra duur van het verhoor (in minuten per verhoor)

76. Hieruit volgt dat kan worden uitgegaan van 45 minuten extra tijd per verhoor. De werkelijke verhoortijd komt daarmee op gemiddeld 3 uur per verhoor (2:12 + 0:45). De gemiddelde verhoortijd bij politieverhoren per zaak zal dan (3,25 verhoren x 3 uur) 9,75 uur zijn. Onder de huidige regeling komt dit in lichte zaken neer op een gemiddelde vergoeding van € 16 per uur. Daarbij verdient opmerking dat bij deze berekening reistijd, wachttijd en voorbereidingstijd van de raadsman niet zijn meegenomen. Evenmin is bij deze berekening rekening gehouden met de tijd die het vergt om afspraken te maken met de politie over het tijdstip van het politieverhoor en de noodzaak om in voorkomende gevallen een vervanger te regelen.
77. Deze berekening van de gemiddelde vergoeding per uur op grond van de huidige regeling betreft vanzelfsprekend omzet en derhalve geen loon. De advocaat dient met zijn omzet zijn gehele praktijkvoering te bekostigen; waaronder onder meer de kosten voor de hypotheek/huur van zijn kantoorruimte, kosten van het secretariaat, verzekeringen, opleidingen en wat dies meer zij. Deloitte berekende in november 2013 dat de kostprijs van één uur rechtsbijstand tenminste € 99,87 bedraagt.¹¹ De advocaat maakt bij de geboden vergoedingen dus ongeveer (16 - 99,87 =) € - 83,87 per uur verlies op het leveren van rechtsbijstand tijdens het politieverhoor. Niet vergeten moet worden dat de bijstand bij het politieverhoor bovendien een zware wissel trekt op de praktijk van een strafrechtadvocaat. Verhoren zijn vaak onverwacht, waardoor er ‘ad hoc’ tijdrovende werkzaamheden moeten worden verricht. Bovendien is op voorhand zelden duidelijk hoelang een verhoor gaat duren. Dit vergt veel van de (kantoor)organisatie van de advocaat.

¹¹ Dit volgt uit tabel 6 op pagina 15 van het rapport “zaak gewonnen verlies op punten”.

bB

Beleidsregel vormt geen daadwerkelijke effectuering van het recht op verhoorbijstand

78. In zijn brief van 1 maart 2016 aan de Tweede Kamer (**productie 18**) spreekt de Minister de verwachting uit dat voldoende advocaten beschikbaar zouden zijn “om ervoor te zorgen dat het recht op verhoorbijstand voor verdachten snel en effectief kan worden geëffectueerd”.¹² De Minister stelt, de alarmerende signalen uit de (strafrecht)advocatuur ten spijt, dat het met die beschikbaarheid wel goed zit. Als echter tussen de € 69,41¹³ en € 84,64¹⁴ per uur verlies wordt geleden op het verlenen van verhoorbijstand is het evident dat dit niet (duurzaam) het geval zou zijn.
79. Het invoeren van een forfaitaire vergoeding in de wetenschap dat deze volstrekt ontoereikend is, brengt een schending van het recht op verhoorbijstand met zich mee en is aldus onrechtmatig.
80. Ook de wijze waarop de vergoeding tot stand is gekomen, en met name het nalaten van het doen van een behoorlijk onderzoek naar de lengte van het gemiddelde politieverhoor om daarmee een uitgangspunt te hebben voor de vaststelling van de hoogte van de vergoeding voor het verlenen van rechtsbijstand tijdens het politieverhoor, is onrechtmatig. Dit is in het bijzonder het geval nu de Minister wel onderzoek heeft laten doen naar de gevolgen voor politie en kennelijk bewust heeft afgezien van onderzoek naar de gevolgen voor de advocatuur en de relevante data ook eenvoudig kunnen worden verkregen uit de politiesystemen. En voorts aangezien de Minister door de NOvA er veelvuldig en uitdrukkelijk op was gewezen dat de voorgenomen vergoeding volstrekt inadequaat is en geen recht doet aan de daadwerkelijk tijdsbesteding, waardoor het duidelijk was dat er een noodzaak was voor het uitvoeren van een dergelijk onderzoek.
81. Een en ander geldt te meer nu het niet nodig is (louter) een forfaitaire vergoeding voor verhoorbijstand in te voeren. Zoals hierboven aangegeven worden begin- en eindtijden van verhoren al sinds jaar en dag bijgehouden en geregistreerd. Het bijhouden van een registratieprocedure is ook een verplichting die voortvloeit uit de Richtlijn (artikel 3 lid 3 onder b).
82. Anders dan bij andere werkzaamheden van de (strafrecht)advocaat, bestaat er dus een betrouwbare meting van de tijdsbesteding. Er is dus geen enkele reden om de werkzaamheden voor verhoorbijstand forfaitair te vergoeden. Er is dus geen reden waarom niet een punt per uur zou worden gehonoreerd.
83. Met een vergoeding zoals neergelegd in de Beleidsregel kan geen advocatenkantoor adequate verhoorbijstand leveren; er wordt dan immers substantieel verlies geleden. Dit betekent dat de strafrechtadvocaten gedwongen zullen worden zich niet

¹² Kamerbrief 1 maart 2016 vergaderjaar 2015-2016, 31 753, nr. 114.

¹³ € 30,46 - € 99,87 = € 69,41.

¹⁴ € 15,23 - € 99,87 = € 84,64.

bB

beschikbaar te stellen voor het verlenen van deze rechtsbijstand. Rechtzoekenden zullen dan van rechtsbijstand verstoken blijven.

84. Daarnaast zal het niet voldoen aan het recht op verhoorbijstand leiden tot vormverzuim in de zin van artikel 359a Strafvordering, en de mogelijke uitsluiting van het tijdens het verhoor verkregen bewijs.
85. De huidige Beleidsregel is geen adequate vergoedingsregeling en staat dan ook aan recht op rechtsbijstand aan een verdachte tijdens het politieverhoor in de weg, althans is daarmee strijdig; de Beleidsregel is derhalve in strijd met het Arrest HR, de Richtlijn, het EVRM en het Handvest, en daarmee onrechtmatig.

STANDPUNT MINISTERIE EN RAAD VOOR RECHTSBIJSTAND

86. Bij brief van 1 maart 2016 aan de voorzitter van de Tweede Kamer heeft de Minister bericht over de het overleg dat heeft plaats gevonden met eisers op 29 februari 2015 en zijn standpunt kenbaar gemaakt (**productie 18**).
87. De Minister meent, kort gezegd, dat er met de Leidraad OM voldoende mogelijkheden zijn voor deelname aan het verhoor en dat op adequate wijze uitvoering wordt gegeven aan de Richtlijn.
88. Ten aanzien van de Beleidsregel geeft hij in voormelde brief aan, samengevat, dat geopperd is de vergoeding tijdelijk te verhogen totdat duidelijk is of dat in de praktijk daadwerkelijk nodig is, maar dat dit voorstel door de advocatuur is afgewezen. Daarnaast geeft de Minister aan de werkelijke tijdsbesteding te gaan monitoren, waarvan de eerst resultaten eind mei verwacht worden.
89. De Minister is echter al op de hoogte van de tijdsbesteding, althans zou dit moeten zijn. Bovendien heeft de Hoge Raad met zijn Arrest HR de Minister een duidelijke termijn gegeven om zo nodig dergelijk onderzoek uit te voeren, namelijk van 22 december 2015 tot 1 maart 2016. Dat de Minister deze termijn zo nodig niet heeft aangewend om onderzoek te laten uitvoeren, komt voor rekening van de Minister en mag niet ten koste gaan van effectieve uitoefening van het recht op verhoorbijstand.

VORDERINGEN

90. Het doel van de vorderingen is alsnog een zodanige situatie te creëren dat het recht op verhoorbijstand per 1 maart 2016 (of zo spoedig mogelijk daarna) daadwerkelijk en adequaat geëffectueerd kan worden.

bB

91. De voorzieningenrechter is bevoegd een onmiskenbaar onverbindende materiële regelgeving buiten werking te stellen.¹⁵
92. Deze buitenwerkingstelling is van kracht tot in een eventuele bodemprocedure uitspraak is gedaan, dan wel totdat is voldaan aan een in een toepassingsverbod op te nemen voorwaarde, zoals aanpassing van de Leidraad OM of Beleidsregel. Er is sprake van een noodsituatie, waartegen geen andere rechtsgang open staat.¹⁶
93. De Leidraad OM is onmiskenbaar onrechtmatig en bovendien tijdelijk van karakter. De politiek heeft nog de gelegenheid het Ontwerpbesluit aan te passen overeenkomstig de eisen die daaraan door de Richtlijn worden gesteld.
94. In plaats van de Beleidsregel dient er voorts alsnog een adequate vergoedingsregeling te komen voor de te verlenen rechtsbijstand tijdens het politieverhoor.
95. Primair zal dan ook een vordering worden ingesteld tot buiten toepassing verklaring van de Leidraad OM en de Beleidsregel, waarbij naast de buitentoeepassing verklaring ook (al dan niet tijdelijk) het nemen van (vervangende) maatregelen worden gevorderd.
96. Hierbij zal primair gevorderd worden dat een vergoeding wordt vastgesteld van één punt per uur (voor alle politieverhoren ongeacht de fase van het strafproces). Dit doet immers het meest recht aan de gedachte achter het wettelijke systeem van de vergoeding voor rechtsbijstand dat elk uur vergoed moet worden middels één punt.
97. Subsidiair zal gevorderd worden ten aanzien van de Beleidsregel een tijdelijke vergoedingsmaatregel van één punt per uur (voor alle politieverhoren ongeacht de fase van het strafproces) alsmede het gelasten van een onderzoek naar het aantal en de duur van de politieverhoren gedurende de hele fase van het strafproces, alsmede dat een eventueel forfaitair stelsel enkel gebaseerd mag worden op de resultaten van dit onderzoek, zodat het forfait overeenkomt met de gemiddelde tijdsbesteding per uur verhoorbijstand, voorover uit een dergelijk onderzoek niet blijkt dat de tijdsbesteding dusdanig diffuus is dat deze zich niet leent voor een forfaitair stelsel.
98. Meer subsidiair zal gevorderd worden ten aanzien van de Beleidsregel een tijdelijke forfaitaire vergoedingsmaatregel van 3 punten per verhoor, danwel een door de Voorzieningenrechter in goede justitie te bepalen lager forfait per verhoor dat recht doet aan de gemiddelde tijdsbesteding per verhoor (voor alle politieverhoren ongeacht de fase van het strafproces) alsmede het gelasten van een onderzoek naar het aantal en

¹⁵ HR 1 juli 1983, NJ 1984, 360 (LSV) en HR 16 mei 1986, NJ 1987, 251 (*Landbouwwliegers*). Zie voorts: HR 1 juli 1983, NJ 1984, 360 (LSV), HR 16 mei 1986, NJ 1987, 251 (*Landbouwwliegers*) en HR 16 mei 1986, NJ 1987, 252 (*Van Gelder*), Rb. Den Haag 3 januari 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BU9921 (*FNV Kiem- De Staat*), inhoudelijk bekrachtigd door Hof Den Haag 5 juni 2012, Hof Den Haag 28 januari 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:72, aansprakelijkheid Staat voor niet juist invoeren Richtlijn 2003/88/EG m.b.t. recht op vakantie tijdens ziekte, Rb. Den Haag 29 januari 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:1004, Rb. 's-Gravenhage 21 mei 2014, JB 2014/164, ECLI:NL:RBDHA:2014:6161.

¹⁶ HR 11 oktober 1996 (*Leenders/Ubbergen*), LJN: ZC2169, NJ 1997/165, m.

bB

de duur van de politieverhoren gedurende de hele fase van het strafproces, alsmede dat een eventueel forfaitair stelsel enkel gebaseerd mag worden op de resultaten van dit onderzoek, zodat het forfait overeenkomst met de gemiddelde tijdsbesteding per uur verhoorbijstand.

99. Voor zover de Voorzieningenrechter zou twifelen aan de inhoud en reikwijdte van het recht op verhoorbijstand zoals door de Hoge Raad geformuleerd in zijn Arrest HR, geven eisers de Voorzieningenrechter in overweging prejudiciële vragen aan de Hoge Raad te stellen op de voet van artikel 392 e.v. Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Vast staat immers dat een rechtsvraag over inhoud en reikwijdte van het recht op verhoorbijstand van belang is voor een veelheid aan vorderingsrechten en voor de beslechting van talrijke andere geschillen over het recht op verhoorbijstand.

SPOEDEISEND BELANG

100. Het spoedeisend belang van deze zaak spreekt voor zich: vanaf 1 maart 2016 dient toepassing gegeven te worden aan het recht van de verdachte op verhoorbijstand. Met de Beleidsregel en de Leidraad Om is daarvan geen sprake. Het niet (kunnen) voldoen aan het recht op verhoorbijstand leidt in beginsel tot een vormverzuim in de zin van artikel 359a Strafvordering.
101. Binnen de strafrechtadvocatuur heerst grote onrust. Men wil zijn vak kunnen uitoefenen en rechtsbijstand verlenen zoals vastgesteld in het Arrest HR, maar is daartoe op grond van de Leidraad OM en de Beleidsregel niet in staat.

BEVOEGDHEID EN BEWIJSMIDDELEN

102. De rechter is in deze zaak bevoegd op grond van het bepaalde in artikel 99 Rv.
103. Eisers zullen ten bewijze van hun stellingen tijdig de in het lichaam van de dagvaarding genoemde producties overleggen.

MITSDIEN:

het de Voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag, moge behagen om bij vonnis, zoveel mogelijk uitvoerbaar bij voorraad:

PRIMAIR:

- I. Met onmiddellijke ingang buiten werking te stellen:
- (i) de bij de brief van 10 februari 2016 van het College van Procureurs aan de hoofden van de OM als bijlage gevoegde “Regels inrichting en orde politieverhoor meerderjarige verdachten per 1 maart 2016”, althans deze partieel buiten werking te stellen, in het bijzonder artikel 4 sub b, artikel 5 en artikel 6 daarvan;
 - (ii) de beleidsregel van de Raad voor Rechtsbijstand tot verstrekking van subsidie aan advocaten die rechtsbijstand verlenen aan aangehouden verdachten tijdens

bB

het politieverhoor, vastgesteld op 5 februari 2016 met een inwerkingtreding op 1 maart 2016 (gepubliceerd op 12 februari 2016 in de Staatscourant (nummer 7526));

- (iii) althans de verbindendheid van de onder i en/of ii genoemde regels (al dan niet partieel) met onmiddellijke ingang voor onbepaalde tijd op te schorten;
- (iv) althans de Staat en/of de Raad voor Rechtsbijstand te gebieden (al dan niet partieel) geen uitvoering te geven aan de onder i en/of ii genoemde regels;
- (v) althans de Staat en/of de Raad voor Rechtsbijstand te verbieden (al dan niet partieel) de handhaving van de onder i en/of ii genoemde regels;
- (vi) althans een zodanige voorziening te treffen als de Voorzieningenrechter in goede justitie zal vermenen te behoren;

- II. de Staat en/of de Raad voor Rechtsbijstand te gelasten, om met ingang van 1 maart 2016 (althans zo spoedig mogelijk daarna als de Voorzieningenrechter in goede justitie zal vermenen te behoren) maatregelen te nemen die voorzien in een deugdelijk organisatorisch en financieel beleid waarmee de voorwaarden geschapen worden voor de effectuering van het recht dat een aangehouden verdachte heeft op bijstand door een raadsman tijdens het politieverhoor, in dier zin dat:

A: (Met betrekking tot de rol van de raadsman tijdens het politieverhoor)

de raadsman die tijdens het politieverhoor rechtsbijstand verleent aan een aangehouden verdachten, in staat moet worden gesteld om:

- (i) bij het gehele verhoor aanwezig te zijn, en
- (ii) daadwerkelijk aan het verhoor deel te nemen,
- (iii) de verdachte ten aanzien van specifieke vragen te adviseren zich op zijn zwijgrecht te beroepen,

derhalve zonder dat hem regels worden opgelegd die hem beperken in het maken van opmerkingen, het stellen van vragen en het verzoeken om een onderbreking voor overleg met de verdachte; en voorts in dier zin dat

B. (met betrekking tot de vergoeding van de verhoorbijstand)

(primair) de vergoeding voor verleende rechtsbijstand tijdens politieverhoor, ongeacht de fase van het strafproces en ongeacht een eventueel verstrekte toevoeging, wordt bepaald op één punt (zoals bedoeld in het Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000) per uur verhoorbijstand.

althans

(subsidiar) een tijdelijke regeling geldt, waarbij de vergoeding voor rechtsbijstand tijdens politieverhoor, ongeacht de fase van het strafproces en ongeacht een eventueel verstrekte toevoeging, wordt bepaald op één punt (zoals bedoeld in het Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000) per uur verhoorbijstand, alsmede dat het Ministerie van Veiligheid & Justitie gedurende de tijdelijke regeling een onafhankelijk onderzoek dient te laten uitvoeren naar

bB

het aantal en de duur van de politieverhoren gedurende de hele fase van het strafproces, alsmede dat de tijdelijke regeling enkel mag worden vervangen door een forfaitair systeem dat gebaseerd is op de resultaten van dat onderzoek, waarbij het vast te stellen forfait overeenkomt met de gemiddelde tijdsbesteding per uur verhoorbijstand, voorover uit een dergelijk onderzoek niet blijkt dat de tijdsbesteding dusdanig diffuus is dat deze zich niet leent voor een forfaitair stelsel.

althans

(meer subsidiair) een tijdelijke regeling geldt waarbij de vergoeding voor rechtsbijstand tijdens politieverhoor, ongeacht de fase van het strafproces en ongeacht een eventueel verstrekte toevoeging, wordt bepaald op drie punten (zoals bedoeld in het Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000) per politieverhoor, dan wel een door de Voorzieningenrechter in goede justitie te bepalen lager forfait per politieverhoor, dat recht doet aan de gemiddelde tijdsbesteding per politieverhoor, alsmede dat het Ministerie van Veiligheid & Justitie gedurende de tijdelijke regeling een onafhankelijk onderzoek dient te laten uitvoeren naar het aantal en de duur van de politieverhoren gedurende de hele fase van het strafproces, alsmede dat de tijdelijke regeling enkel mag worden vervangen door een forfaitair systeem dat gebaseerd is op de resultaten van dat onderzoek, waarbij het vast te stellen forfait overeenkomt met de gemiddelde tijdsbesteding per uur verhoorbijstand, voorover uit een dergelijk onderzoek niet blijkt dat de tijdsbesteding dusdanig diffuus is dat deze zich niet leent voor een forfaitair stelsel.

SUBSIDIAIR:

zodanige maatregelen te treffen als de Voorzieningenrechter in goede justitie zal vermenen te behoren, in lijn met hiervoor bedoelde, zodanig dat het recht op rechtsbijstand van een verdachte in een strafzaak, zoals door de Hoge Raad bedoeld in zijn arrest van 22 december 2015 (ECLI: NL: HR:3608), de Richtlijn, de relevante jurisprudentie van het EHRM en de relevante verdragsbepalingen daadwerkelijk geëffectueerd wordt;

ZOWEL PRIMAIR ALS SUBSIDIAIR:

- I. te bevelen dat de Staat en/of Raad voor Rechtsbijstand onmiddellijk na betekening van het te dezen te wijzen vonnis bij overtreding van de onder I (iv), (v) en/of (vi), II (primaire) en III (subsidiaire) omschreven ge-/verboden een dwangsom verbeurt van € 50.000,- (zegge: vijftigduizend euro) voor elke dag waarop zij dit gebod, of een gedeelte daarvan, overtreedt, niet juist, onvolledig of te laat nakomen;
- II. gedaagden te veroordelen in de kosten van dit geding, te vermeerderen met de nakosten ten belope van EUR 131,- zonder betekening, dan wel EUR 199,- in het geval van betekening, een en ander te voldoen binnen veertien dagen na betekening van het vonnis, en – voor het geval voldoening van de (na-)kosten niet binnen de gestelde termijn plaatsvindt – te vermeerderen met de wettelijke rente over de (na-)kosten vanaf bedoelde termijn voor voldoening.

Kosten dezes Eur

Deze zaak wordt behandeld door:

Mr. Chr.A. Alberdingk Thijm

bureau Brandeis

Apollolaan 151 1077 AR Amsterdam

T: 020 7606 505 / F: 020 7 606 555

info@bureaubrandeis.com / bureaubrandeis.com